

हिमसंस्कृतवार्ता:

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper

नवा प्रेरणा नवोत्साहः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

■ पृष्ठ-3 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-159

1

31.03.2024 रविवारः वि.सं. २०८० चैत्रकृष्णपक्षः षष्ठी चैत्र 18 प्रविष्टांशः

Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

हिमाचलनिर्वाचनम्

सर्वकारः जेष्यति चेत्
सर्वकारे स्थानं प्रदास्यते, ये
नेतारः अग्रतां प्रदास्यन्ति ते
एव अनुकूलाः भविष्यन्ति

सफलतायै तर्कशास्त्रस्य
नीतिशास्त्रस्य च कृते
दर्शनस्य कुर्यात्
अध्ययनं-
"डॉ.कविताभट्टशैलपुत्री"

"अरुणाद्रेः उत्तरस्यां
दिशि सुगन्धिकमला-
कुलः कुबेरसरोवरः
विद्यते। ईशानकोणे
ऐशान्यतीर्थम् अस्ति।

प्रमुखाः वार्ताः

ईस्टरविवासरस्य
पूर्वसन्ध्यायां राष्ट्रपतिना
प्रधानमन्त्रिणा
उपराष्ट्रपतिना च
प्रदत्ताः शुभकामनाः

उपराष्ट्रपतिः जगदीपधनखरः ईस्टर
इत्यस्य पूर्वसन्ध्यायां जनानां अभिवादनं
कृतवान्। श्री धनखडः स्वसन्देशे
उक्तवान् यत् भगवतः येशुमसीहस्य
पुनरुत्थानस्य स्मृतौ आचरितः ईस्टर-
उत्सवः अस्मभ्यम् प्रेम-करुणा-क्षमायाः
स्मरणं कारयति। ईस्टर-उत्सवः सर्वेषां
जीवने शान्तिं, सौहार्दं च आनयतु इत्यहं
कामये।

श्रीनयनादेव्याः दर्शनम्
नयनादेवी मन्दिरम्, बिलासपुरम्, हि.प्र.

सुभाषितम्

शास्त्राण्यधीत्यापि भवन्ति मूर्खा
यस्तु क्रियावान् पुरुषः स विद्वान् ।
सुचिन्तितं चौषधमातुराणां
न नाममात्रेण करोत्यरोगम् ॥
भावार्थः- शास्त्रोका अध्ययन करने के
बाद भी लोग मूर्ख रहते हैं। परन्तु जो
कृतिशील हैं वही सही अर्थ में विद्वान् हैं
। किसी रोगी के प्रति केवल अच्छी
भावना से निश्चित किया गया औषध
रोगी को स्वस्थ नहीं कर सकता। वह
औषध नियमानुसार लेनेपर ही वह रोगी
स्वस्थ हो सकता है।

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

भारतीयनौसेनया
इरानस्य जलपोतः
समुद्रीयैः चौरैः मोचितः

हिमसंस्कृतवार्ता: नवदेहली

नौसैनिकनौका आएनएससुमेधा
इत्यनया इरानस्य मत्स्यनौका अलकंबर
इति समुद्रचौरैः मोचिता। जलपोतस्य
अपहरणं कृतवन्तः नव समुद्रीयाः चौराः
आत्मसमर्पणं कर्तुं बाध्यतां प्राप्तवन्तः,
किञ्च अग्रिमप्रक्रियायै ते भारतं
आनीयन्ते।
आइएनएस इत्यनेन आईएनएसत्रिशूलेन
सह मिलित्वा ह्यः

गोवानगरे

महिलापदकक्रीडकैः
सह प्रशिक्षकस्य दुर्व्यवहारं
मन्त्रालयेन गम्भीरतापूर्वकं
गृहीतम्- अनुरागठाकुरः

युवाकार्याणां क्रीडामन्त्री
अनुरागसिंहठाकुरः अवदत् यत्
गोवानगरे प्रचलिते भारतीयमहिलालीग
इत्यस्य समये महिलापदकक्रीडकैः सह
प्रशिक्षकस्य दुर्व्यवहारं मन्त्रालयेन
गम्भीरतापूर्वकं गृहीतम्।
सामाजिकमाध्यमेषु एकस्मिन्
सन्देशमध्ये सः अवदत् यत्
अखिलभारतीयफुटबॉलसङ्घः अस्मिन्
विषये तत्कालं कार्यप्रक्रियां कर्तुं,
फुटबॉलक्रीडकानां सुरक्षां च सुनिश्चितं
कर्तुं निर्देशाः दत्ताः सन्ति। श्री ठाकुरः
उक्तवान् यत् मन्त्रालयेन संघाय
कठोरकार्यप्रक्रियां कृत्वा मन्त्रालयं
सूचयितुं आह। श्री ठाकुरः क्रीडकानां
सुरक्षा सर्वकारस्य सर्वोच्चप्राथमिकता
इति बोधयति स्म।

राष्ट्रपति द्रौपदी मुर्मू इत्यनया नवदेहल्यां
राष्ट्रपतिभवने भारतरत्नपुरस्काराः वितरिताः

हिमसंस्कृतवार्ता: नवदेहली

राष्ट्रपतिना द्रौपदीमुर्मू इत्यनया नवदेहल्यां
राष्ट्रपतिभवने आयोजिते समारोहे पूर्वप्रधानमन्त्री
पी.वी.नरसिंहरावः, चौधरी चरणसिंहः,
कृषिवैज्ञानिकः एम.एस.स्वामीनाथन्
द्विवारं बिहारस्य पूर्वमुख्यमन्त्री कर्पूरी ठाकुरः च
देशस्य सर्वोच्चनागरिकपुरस्कारेण भारतरत्नेन च
सम्मानितः। राष्ट्रपतिः रविवारे नवदेहल्यां
पूर्वप्रधानमन्त्रिणे भाजपावरिष्ठनेतृणा एलके
आडवाणी इत्यस्मै देशस्य शीर्षस्थ
नागरिकपुरस्कारं प्रदास्यति।
अलंकरणसमारोहावसरे विजेतृणां परिवारजनैः
पुरस्काराः प्राप्ताः।
अलंकरणसमारोहे उपराष्ट्रपतिः
जगदीपधनखडः, प्रधानमंत्री नरेन्द्रमोदी, केंद्रीय
गृहमंत्री अमितशाहः, कांग्रेसस्य अध्यक्षः
मल्लिकार्जुनखरगे, विदेशमंत्री डॉ.
एस.जयशंकरः, बिहारस्य मुख्यमंत्री
नीतीशकुमारः इत्यादयः गणमान्याः उपस्थिताः
आसन्।
भारतरत्नः देशस्य सर्वोच्चः नागरिकपुरस्कारः
अस्ति। उल्लेखनीयं यत् असाधारणसेवायैः
एतत् सम्मानं दीयते।

सुश्री मौसमीबसुः जवाहरलाल-नेहरू- विश्वविद्यालयशिक्षकसंघस्य अध्यक्षा चयनिता

सुश्री मौसमीबसुः जवाहरलालनेहरूविश्वविद्यालय-
शिक्षकसंघस्य अध्यक्षा चयनिता अस्ति। सा 2024-
25 तमस्य वर्षस्य कृते निर्वाचिता अस्ति। सुश्री
मीनाक्षी सुन्दरियालः श्री प्रदीप के. शिन्डे संघस्य
उपाध्यक्षौ भविष्यतः। श्री सैयद अख्तरहुसैनः सचिवः
निर्वाचितः किञ्च विकासवाजपेयी
कौशलकिशोरश्च संयुक्तसचिवौ निर्वाचितौ। श्री
विकासरावलः कोषाध्यक्षः भविष्यति।

प्रधानमन्त्री श्री नरेन्द्र मोदी
भारतरत्नपुरस्कृतनेतृणां
योगदानस्य प्रशंसाम् कृतवान्

(हिमसंस्कृतवार्ता: प्रवीणकुमारः) प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्र मोदीना बिहार-प्रदेशस्य पूर्व मुख्यमंत्री
कर्पूरी ठाकुरम्, प्रख्यात वैज्ञानिक डॉ.
एम.एस. स्वामीनाथनम् तथा
पूर्वप्रधानमन्त्रीद्वयम् - चौधरीचरणसिंहस्य तथा
पी.वि. नरसिंहरावस्य योगदानस्य प्रशंसा कृता
अस्ति। सामाजिकमाध्यमेषु एकस्मिन् व्याख्यान-
मध्ये प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् कर्पूरीठाकुराय
भारतरत्नप्रदानं तस्मै यथार्थतया श्रद्धांजलिः
अस्ति। महोदयायाः सम्पूर्णं जीवनं
सामाजिकन्यायाय समानतायै च समर्पितं
आसीत्। प्रधानमंत्री-महोदयः अवदत् यत् श्री
कर्पूरी ठाकुरः अक्षमवर्गस्य अधिकारार्थं
निरन्तरसङ्घर्षम् कृतवती।

कृषिक्षेत्रे डॉ. एम.एस.स्वामीनाथनस्य
योगदानस्य उल्लेखं कुर्वन् श्री मोदी इत्यनेन
उक्तं यत् कृषिविज्ञानस्य आनुवंशिकीक्षेत्रे च
तस्य शोधकार्यस्य सम्पूर्णं विश्वे प्रशंसा कृता
अस्ति।

पूर्वप्रधानमंत्री श्री चौधरी चरण सिंहस्य विषये
प्रधानमन्त्रिणा श्री नरेन्द्र मोदीना उक्तं यत् एषः
सम्मानः पूर्वप्रधानमन्त्री चौधरीचरणसिंहाय
विशेषतया कृषिग्रामीणविकासक्षेत्रे
महत्त्वपूर्णयोगदानस्य कृते प्रदत्तः अस्ति। सः
विश्वासं प्रकटितवान् यत् एषः सम्मानः
भविष्यत्पुस्तकानां कृते चौधरीचरणसिंहेन
आदर्शकृतानां परिश्रमस्य, समर्पणस्य,
लोकसेवायाः च मूल्यानां पालनाय प्रेरयिष्यति।
पूर्वप्रधानमन्त्री पी.वी.नरसिंहरावस्य विषये श्री
नरेन्द्रमोदी इत्यनेन उक्तं यत् देशं प्रति
महाभागस्य योगदानस्य विषये प्रत्येकः देशवासी
गर्वम् अनुभवति। प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत्
श्रीरावः देशस्य प्रगतेः आधुनिकीकरणाय च
बहुधा कार्यं कृतवान्, महाभागः सम्माननीयः
विद्वान्, प्रसिद्धः विचारकः अपि आसीत्।

काङ्ग्रेसस्य सूत्रम् : सर्वकारः जेष्यति चेत् सर्वकारे स्थानं प्रदास्यते, ये नेतारः अग्रतां प्रदास्यन्ति ते एव अनुकूलाः भविष्यन्ति

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला।

हिमाचले जायमानेषु लोकसभा-विधानसभा-उपनिर्वाचनेषु ये नेतारः काङ्ग्रेस-प्रत्याशिन्यः अग्रतां दास्यन्ति तेषां कृते एव सर्वकारे नियुक्तीनां द्वाराणि उद्घाटयन्ते। निर्वाचने स्वस्वनिर्वाचनक्षेत्रे अभ्यर्थिनः अग्रतां प्राप्तुं समयेन एव सर्वकारे महत्त्वपूर्णपदेषु स्थानानि दीयन्ते। एतादृशे सति अभ्यर्थिनः स्वपदं धारयितुं पूर्वं नियुक्तानां बहूनां नेतृणाम् अग्रे अग्रतां प्राप्तुं परिश्रमं कर्तुं प्रवृत्ताः भविष्यन्ति। हिमाचलप्रदेशकाङ्ग्रेसपक्षेण लोकसभानिर्वाचनकारणात् अभ्यर्थीनां घोषणा न कृता स्यात्, परन्तु दलेन सर्वकारेण च स्वस्वनिर्वाचनक्षेत्रेभ्यः अभ्यर्थीनां कृते अग्रता प्रदानस्य दायित्वं सर्वकारेः मन्त्रिभ्यः, काङ्ग्रेसविधायकेभ्यः, दलनेतृभ्यः, नियुक्तेभ्यः अधिकारिभ्यः च समर्पितम् । यस्मिन् क्षेत्रे पदाधिकारी अस्ति तस्य क्षेत्रस्य दलस्य प्रत्याशिनः कृते अग्रता प्रदातव्या भविष्यति। सर्वकारस्य सङ्घटनस्य च मध्ये समन्वयं निर्मातुं निर्मितायाः समित्याः अनुमोदनानन्तरं एव नियुक्तिदानस्य निर्णयः कृतः अस्ति । यः नेता नेतृत्वं करोति तस्मै पुरस्काररूपेण सर्वकारे स्थानं

दीयते। दलस्य अधिकारिभिः सह प्रगतिप्रदानस्य दायित्वमपि विधायकानां स्कन्धेषु स्थापितं अस्ति। सुखसर्वकारे निगमेषु, बोर्डेषु च बहूनि रिक्तस्थानानि

हिमाचलसर्वकारस्य अधिकांशनिगमेषु बोर्डेषु च अध्यक्षस्य उपाध्यक्षस्य च पदानि रिक्तानि सन्ति । एतेषु परिनियोजनं कर्तव्यम् अस्ति। काङ्ग्रेसपक्षस्य राज्याध्यक्षः अपि सर्वकारे पदाधिकारिभ्यः स्थानं दातुं बहुवारं वदति स्म। तस्मिन् एव काले मुख्यमन्त्री सुखविन्द्रसिंहसुखुः अपि २५ वर्षाणि यावत् दलस्य ध्वजं वहन्तः अधिकारिणः प्राधान्यं दातुं वदति। अधुना लोकसभा-विधानसभा उपनिर्वाचनानन्तरं कार्यप्रदर्शनस्य आधारेण एतेषु पदेषु पदस्थापनं करणीयम्।

प्रत्येकं गृहं प्रति सर्वकारीयाः योजनाः प्रदातुं निर्देशाः

काङ्ग्रेस-अधिकारिभ्यः अपि निर्देशः दत्तः यत् ते सर्वकारस्य एकवर्षस्य उपलब्धयः योजनाः च जनसामान्यं प्रति प्रसारयन्तु।

मन्त्रिणां उत्तरदायित्वमपि निर्धारितम्

राज्यकाङ्ग्रेसस्य अध्यक्ष प्रतिभासिंहद्वारा लोकसभानिर्वाचनाय चतुर्णां संसदीयक्षेत्राणां निर्वाचनप्रभारी नियुक्ताः। उपमुख्यमन्त्री मुकेश अग्निहोत्री इत्यस्मै हमीरपुरस्य, मण्डीक्षेत्रस्य लोकनिर्माणमन्त्री विक्रमादित्यसिंहाय, काङ्गड़ाक्षेत्रस्य कृषिमन्त्री चन्द्रकुमारयाय, शिमलासंसदीयक्षेत्रस्य शिक्षामन्त्री रोहितठाकुराय च दायित्वं प्रदत्तम् अस्ति । उद्योगमन्त्रिणे हर्षवर्धन चौहानाय प्रचारस्य प्रकाशनस्य राजस्वमन्त्रिणे जगतसिंहनेगीवर्याय प्रशासनस्य समन्वयस्य च दायित्वं प्रदत्तम् अस्ति।

भाजपा बोधयेत् २५ विधायकाः कथं शासनं करिष्यन्ति - राजेशधर्माणी

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

तकनीकीशिक्षामन्त्री राजेशधर्माणी उक्तवान् यत् भाजपानेतारः राज्यस्य जनान् भ्रमितुं तर्कहीनानि वक्तव्यानि ददति। काङ्ग्रेसपक्षस्य ३४ विधायकाः सन्ति, विधानसभायां भाजपायाः २५ विधायकाः सन्ति, तदपि भारतीयजनतापक्षस्य नेतारः भ्रमितुं सर्वकारस्य निर्माणस्य विश्वासं कुर्वन्ति। सः अवदत् यत् भाजपानेतृभिः स्पष्टं कर्तव्यं यत् भारतीयजनतापक्षः २५ विधायकैः सह हिमाचलप्रदेशे कथं सर्वकारं निर्मातुम् अर्हति। एतत् कः संख्यात्मकः गणितः ? सः अवदत् यत् ६८ सदस्यीयस्य हिमाचलप्रदेशविधानसभायां षट् आसनानि रिक्तानि सन्ति चेदपि काङ्ग्रेसपक्षे ३४ विधायकाः सन्ति। राज्यसर्वकारः पूर्णबहुमतं प्राप्नोति, मुख्यमन्त्री सुखविन्द्रसिंहसुखुः नेतृत्वे काङ्ग्रेससर्वकारः पञ्चवर्षीयं कार्यकालं सम्पन्नं करिष्यति। तकनीकीशिक्षामन्त्री उक्तवान् यत् हिमाचलप्रदेशस्य विधानसभायाः षट् आसनेषु जूनमासस्य प्रथमदिनाङ्के उपनिर्वाचनं भविष्यति तथा च काङ्ग्रेसपक्षः षट् आसनानि अपि जेष्यति। ६ उपनिर्वाचनेषु केवलं एकमासनं जित्वा अपि काङ्ग्रेसपक्षस्य पूर्णबहुमतं प्राप्स्यति, परन्तु भाजपायाः निरपेक्षबहुमतस्य कृते १० आसनानां आवश्यकता वर्तते। हिमाचलप्रदेशस्य जनाः २०२२ तमस्य वर्षस्य विधानसभानिर्वाचने पूर्णबहुमतं दत्त्वा काङ्ग्रेसस्य आशीर्वादं दत्तवन्तः आसन् अधुना उपनिर्वाचनेषु काङ्ग्रेसस्य पक्षे सर्वाणि ६ आसनानि जित्वा अश्वव्यापारस्य राजनीतिविरुद्धं निर्णयं कृतवन्तः ये च स्वस्य अखण्डतां विक्रीय धनशक्त्या सत्तां ग्रहीतुं प्रयतन्ते। पाठं पाठयित्वा राज्ये अशान्तिराजनीतिं स्थगयिष्यति।

२०२२ तमे वर्षे हिमाचलस्य जनाः ५ वर्षाणि यावत् काङ्ग्रेसस्य पक्षे जनादेशं दत्तवन्तः, यत् भाजपायाः धनशक्त्या ग्रहीतुं असफलः प्रयासः कृतः, यत् जनानां अपमानम् अस्ति। लोकतन्त्रे धनशक्तिः न भविष्यति अपितु जनशक्तिः अन्ते विजयं प्राप्स्यति। भाजपा धनशक्त्या विक्रयणयोग्यान् विधायकान् क्रेतुं शक्नोति, परन्तु तेषां विधानसभाक्षेत्रस्य ९ लक्षमतदातृन् न। एतेषां क्षेत्राणां मतदातृन् प्रति काङ्ग्रेसपक्षस्य पूर्णः विश्वासः अस्ति यत् स्वस्य निर्णयं दत्त्वा अश्वव्यापारेण अनैतिकसाधनेन च सत्तां ग्रहीतुं प्रयतमानानां सत्तालुब्धानां कृते सः सदा पाठं पाठयिष्यति।

उपनिर्वाचनं भाजपानेतृणां लोभस्य परिणामः इति सः अवदत्। उपनिर्वाचनानां अनावश्यकं भारं राज्यस्य जनानां उपरि स्थापितं अस्ति। सत्तालोभेन भाजपा सर्वकारस्य पतनस्य असफलप्रयासम् अकरोत्, तदर्थं भाजपानेतृभिः राज्यस्य जनानां कृते क्षमायाचना कर्तव्या। सः अवदत् यत् भाजपानेतृभिः सह विद्रोही विधायकाः काङ्ग्रेसपक्षे विश्वासघातं कृतवन्तः, जनसमूहः तेभ्यः किमपि मूल्येन पाठं पाठयिष्यति।

राजेशधर्माणी इत्यनेन उक्तं यत् हिमाचलप्रदेशस्य मतदातृभिः काङ्ग्रेसस्य सर्वकारस्य निर्माणार्थं, भाजपायाः च विधानसभानिर्वाचने-२०२२ विपक्षे उपवेष्टुं जनादेशः दत्तः। परन्तु, भाजपानेतारः अद्यापि स्वपराजयं पचयितुं न शक्नुवन्ति, अतः ते धनशक्त्या जनादेशस्य अपमानं कर्तुं प्रयतन्ते। हिमाचलप्रदेशस्य जनाः बुद्धिमन्तः सन्ति, अवसरवादस्य राजनीतिः सर्वथा न रोचन्ते। षड्विधायकैः यथा अवसरवादी राजनीतिः प्रदर्शिता, तत् राज्यस्य जनानां कृते दृश्यते। सः स्वनिर्वाचनक्षेत्रस्य मतदातृभ्यः कथयेत् यत् सः केवलं एकचतुर्थांशवर्षे एव भारतीयजनतापक्षस्य निर्वाचनचिह्ने किमर्थं निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयति। राज्यस्य मतदातारः अवश्यमेव तेभ्यः पाठं पाठयिष्यन्ति, षट्-आसनेषु अपि काङ्ग्रेस-अभ्यर्थिनः विजयं प्राप्स्यन्ति।

काङ्ग्रेसनेतारः निर्वाचनात् पलायन्ते, प्रत्याशिनः निर्णयमपि कर्तुं न शक्तवन्तः

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः/ प्रतिनिधिः।

पूर्वमुख्यमन्त्री विपक्षनेता जयरामठाकुरः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशे सुखसर्वकारस्य विरुद्धं वातावरणं वर्तते। अस्य सार्धैकवर्षस्य सर्वकारस्य विरुद्धं निराशाजनकं वातावरणं वर्तते, यत् लोकसभानिर्वाचनेषु अपि च उपनिर्वाचनेषु भाजपायाः लाभः अवश्यमेव भविष्यति। मण्ड्यां मीडियाणां प्रश्नानाम् उत्तरं दत्त्वा सः अवदत् यत् हिमाचलस्य इतिहासे प्रथमवारं नूतनसर्वकारस्य विरुद्धं जनक्रोधः वर्धमानः इति दृश्यते। प्रथमदिनात् एव सः प्रतिशोधभावेन कार्यं आरब्धवान्, अविचार्य सहस्राणि संस्थानानि पिधाय च अयच्छत् । एतेन सम्पूर्णे हिमाचले प्रभावः अभवत् । तदनन्तरं चम्बा-जनपदस्य मनोहरहत्याप्रकरणात् विधिव्यवस्थायाः उदाहरणं सर्वे दृष्टवन्तः । इदानीं यदा लोककार्यं न कृतं तदा जनाः स्वविधायकान् प्रष्टुम् आरब्धवन्तः। यदा विधायकानाम् स्थाने मित्रैः कार्यं कर्तुं आरब्धम्

तदा विधायकानां मध्ये अपि आक्रोशः प्रसृतो आरब्धम्। इदानीं एतावती स्थिति जाता आसीत् यत् मन्त्रिणः अपि स्वकार्यं न प्राप्नुवन्ति स्म ।

एतत् अपि अभवत् यत् एकः मन्त्री सार्वजनिकरूपेण त्यागपत्रं दत्त्वा जनसामान्यस्य पुरतः स्वस्य बाध्यतां अश्रुपूर्वकं व्याख्यातवान् । एतत् एव न, मन्त्रिमण्डलात् रोदनं कुर्वन्तः मन्त्रिणः बहिः आगच्छन्तः दृश्यन्ते स्म । तदनन्तरं राज्यसभानिर्वाचनात् उत्पन्नस्य परिस्थित्याः कारणात् विधायकाः स्वस्य अन्तःकरणं श्रुतवन्तः अद्य नव विधायकाः अस्माभिः सह सन्ति। सः अवदत् यत् एषा सामान्या स्थितिः नास्ति। केवलं मासपूर्वं सर्वकारस्य बहुमतं नष्टम् अस्ति। सर्वकारस्य उद्धाराय मुख्यमन्त्री अधुना सभापतेः साहाय्यं गृह्णाति। लोकसभानिर्वाचनार्थं भाजपा दिवारात्रौ कार्यं कुर्वन् इति उक्तवान्। अपरपक्षे काङ्ग्रेसः अद्यापि स्वस्य प्रत्याशिनः निर्णयं कर्तुं न शक्नोति, तस्याः नेतारः निर्वाचनात् पलायन्ते। काङ्ग्रेसपक्षस्य अध्यक्ष स्व न अङ्गीकृत्य निर्वाचनप्रतिस्पर्धायाः वातावरणं नास्ति इति वदति। कार्यकर्तारः काङ्ग्रेसेन सह क्रुद्धाः सन्ति। आगामिषु दिनेषु प्रचारस्य गतिं वर्धयितुं गच्छामः। मण्डीक्षेत्रतः प्रत्याशी कङ्गना अपि समर्थनं प्राप्तुं जनस्य मध्ये गमिष्यति। सः अवदत् यत् एप्रिलमासस्य प्रथमे दिनाङ्के मण्ड्यां संसदीयक्षेत्राधिकारिणां सम्मेलनं भविष्यति। यस्मिन् दलस्य प्रदेशाध्यक्षः प्रत्याशी च कङ्गनारणौत अपि भागं ग्रहीष्यति।

मासद्वयात् विना वेतनं क्रियते कर्तव्यनिर्वहनम्

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

राज्यस्य अनेकेषु जनपदेषु पुलिस-स्थानकेषु, केन्द्रेषु, अन्येषु स्थानेषु च नियुक्तानां गृहक्षक-सैनिकानाम् गतमासद्वयात् वेतनं न प्राप्यते । गृहक्षकाः वेतनं न दत्तवन्तः इति कारणेन आर्थिकसंकटस्य प्रत्यक्षं कुर्वन्ति। वेतनं न दत्तस्य कारणात् गृहक्षकसैनिकानाम् बालकानां विद्यालयशुल्कं गृहव्ययञ्च पूरयितुं काठिन्यं जातम् । राज्ये गृहक्षकसैनिकाः प्रायः षट्सहस्राणि सन्ति, येषु गृहक्षकविभागे प्रायः १५०० सैनिकाः सन्ति, अन्ये गृहक्षकसैनिकाः पुलिसविभागे अन्यविभागेषु च नियोजिताः सन्ति वेतनं न दत्तस्य कारणेन स्थितिः एतादृशी अस्ति यत् गृहक्षकसैनिकानाम् गृहं गन्तुं धनं न अवशिष्टम् अस्ति। गृहक्षकसैनिकाः पुलिसस्थानेषु, पुलिसरेखासु, पुलिसकेन्द्रेषु च पुलिसकर्मचारिणां समं कार्यं कुर्वन्ति, परन्तु पुलिसकर्मचारिणः प्रत्येकमासस्य प्रथमदिनाङ्के द्वितीये च वेतनं प्राप्नुवन्ति, यदा तु बहुषु जनपदेषु गृहक्षककर्मचारिणः मासद्वयतः वेतनं न प्राप्तवन्तः। पुलिस-स्थानकेषु गृहक्षक-कर्मचारिणः यातायात-कर्तव्यतः आरभ्य न्यायालय-सम्म-पत्रं, रक्षक-कर्तव्यं इत्यादीनि कार्याणि कुर्वन्ति । अद्यापि गृहक्षकसैनिकानाम् वेतनं समये न दीयते। उत्तराखण्डे भवितुं शक्नुवन्तः लोकसभानिर्वाचनार्थं निर्वाचनविभागेन राज्यस्य गृहक्षकसैनिकाः कर्तव्ये स्थापिताः। वेतनकारणात् गृहक्षकाः लोकसभानिर्वाचनकर्तव्ये गन्तुं परिहरन्ति। एतादृशी सति यदा गृहक्षकसैनिकानाम् गृहं गन्तुं धनं नास्ति तदा ते लोकसभानिर्वाचनकर्तव्यं कथं गमिष्यन्ति। गृहक्षकसैनिकाः वेतनं न दत्तवन्तः इति कारणेन आर्थिकसंकटस्य प्रत्यक्षं कुर्वन्ति। अपरपक्षे पुलिसमहानिदेशकः संजयकुण्डुः कथयति यत् एषः विषयः तस्य समीपम् आगतः, सः अवदत् यत् तस्य विषये ज्ञात्वा गृहक्षकसैनिकानाम् वेतनस्य समस्या शीघ्रमेव निराकृता भविष्यति।

इजरायल देशेन सीरिया देशस्य अलेप्पोक्षेत्रे कृतं भीषणं वायवीयाक्रमणम्, अष्टत्रिंशज्जनाः निधनम् उपगताः

हिमसंस्कृतवार्ताः, युवराजभट्टराई। सञ्चार स्रोतसाम् अनुसारेण, इस्राइलदेशेन अलेप्पो विमानपत्तनं निकषा लेबनान-देशीयातङ्कि-गुल्मस्य हिजबुल्लाह इत्येतस्य एकं "रॉकेट डिपो" इति प्रक्षेप्यास्त्र-भाण्डारणं लक्ष्यीकृत्य आक्रमणं कृतम्। यस्मिन् आक्रमणे हिजबुल्लाह-गुल्मस्य षड् योद्धाभिः समेताः अष्टत्रिंशज्जनाः मारिताः। कतिपय स्रोतांसि तु द्वि चत्वारिंशज्जनानां मृत्युः जातः इत्यपि प्रतिपादयन्ति। गाजा-पट्टिकायां जायमानस्य युद्धस्य मध्ये इस्राइलदेशेन शुक्रवासरे सीरियादेशस्य अलेप्पो प्रान्ते कृतं भीषणं वायवीयाक्रमणम्। यस्मिन् आक्रमणे लेबनानातङ्किगुल्मस्य हिजबुल्लाह इत्येतस्य समादेष्टा-सहिताः चत्वारिंशज्जनाः मारिताः सूच्यन्ते। इस्राइल-हमासयोः युद्धस्य अनन्तरं सीरिया-देशे इस्राइलदेशस्य एतद् सर्वाधिकं भीषणम् आक्रमणं प्रतिपाद्यते। 2011 तमे वर्षे जातस्य गृहयुद्धस्य अनन्तरं इस्राइलेन सीरियायां पारेशतं वायवीयान्याक्रमणानि विहितानि। येषु आक्रमणेषु सैन्यबलानां स्थात्राणि लक्ष्यीकृतानि युगपदेव हिजबुल्लाह इत्यातङ्किगुल्मस्य फलिस्तीनदेशीयातङ्किगुल्मस्य हमासस्य ईरानसमर्थितातङ्किगुल्मस्य च केन्द्राणि अपि लक्ष्यीकृतानि आसन् । अक्तूबर-सप्तम्यां हमास-इस्राइलयोः मध्ये युद्धारम्भस्य अनन्तरमेव सीरियायां इस्राइल-सैन्यबलस्य आक्रमणानि वर्धितानि सन्ति। इस्राइलदेशेन शुक्रवासरे चतुर्विंशति-होराभ्यन्तरे एव एतादृशं द्वितीयं भीषणमाक्रमणम् आचरितम्। सीरियादेशस्य सर्वकारीयेण वार्ताभिकरणेन "सना" इत्यनेन सैन्य स्रोतसां माध्यमेन प्रतिपादितम् यत् इस्राइलदेशीयेन सैन्यबलेन अलेप्पोप्रान्तस्य दक्षिण-पूर्वीये क्षेत्रे वायवीयाक्रमणं कृतम्। यत्र च सर्वसाधारणैः नागरिकैः साकमेव सैन्यभटाः अपि भृशं हताहताः सञ्जाताः वर्तन्ते।

प्रतियोगीपरीक्षासु सफलतायै तर्कशास्त्रस्य नीतिशास्त्रस्य च कृते दर्शनस्य कुर्यात् अध्ययनं - "डॉ.कविताभट्टशैलपुत्री"

उच्चशिक्षायां दर्शनशास्त्रस्य मुख्यविषयरूपेण चयनविषये कार्यशालायाः जातम्

वार्ताहरः-कुलदीपमैन्दोला। टिहरी।

राजकीयबालिकावरिष्ठमाध्यमिकविद्यालयकिल्किलेश्वरे त्रिहरीगढ़वाले प्रधानाचार्यायाः श्रीमतीमंजूरावतवर्या याः अध्यक्षतायां भविष्यपरामर्शः, सामान्यविश्वविद्यालयः प्रवेशपरीक्षा तथा च उच्चशिक्षायां दर्शनशास्त्रस्य मुख्यविषयरूपेण चयनम् इत्यस्मिन् विषये कार्यशालायाः आयोजनं कृतम्। अस्मिन् अवसरे वरिष्ठा अध्यापिका श्रीमती एस.भुवनेश्वरी नेगी साहित्याकादमीपुरस्कारेण सम्मानितायाः प्रख्यातसाहित्यकारवर्यायाः डॉ. कविताभट्ट 'शैलपुत्रीत्र्याः' सहायकप्राध्यापिकायाः, हे.नं.गढ़वालविश्वविद्यालयस्य दर्शनविभागस्य मुख्यवक्त्रारूपेण स्वागतं कृतवती।

मुख्यवक्त्रा डॉ कविता भट्टशैलपुत्री स्वव्याख्याने उक्तवती यत्...

छात्रैः उत्तमवृत्त्यर्थं कानिचनवस्तूनि मनसि स्थापयितव्यानि। आत्मनिर्भरतायाः रामबाणः लक्ष्ये एकाग्रतां कृत्वा नित्यं समर्पणेन परिश्रमेण च अध्ययनं करणीयम् । भवतः पाठ्यक्रमे निर्धारितानां मूलभूतपुस्तकानां अध्ययनेन सह तर्कशास्त्रस्य नीतिशास्त्रस्य च प्राथमिकावश्यकतायां सामान्यज्ञानस्य, समसामयिकविषयादीनां गहनतया अध्ययनं करणीयम्। छात्राणां उद्देश्यम् केवलं परीक्षायां उत्तीर्णतां न भवति अपितु तेषां सघनवृत्तेः कृते सघनरूपेण अध्ययनं करणीयम्, आत्मनिर्भरतायाः च सृजनशीलतायाः सकारात्मकविचाराणां च कृते अपि समयं दातव्यम्। यदा सद्भावनायाः कृते एतादृशाः समर्पिताः प्रयासाः क्रियन्ते तदा एव आत्मनिर्भरस्य भारतस्य स्वप्नः साकारः भविष्यति। डॉ. भट्टः छात्रान् "सीयूईटी" इत्यस्य महत्त्वं

अवगत्य अवदत् यत् एषा परीक्षा यस्य माध्यमेन गुणवत्तापूर्णं उच्चशिक्षां प्रदातुं प्रतिज्ञा कृता अस्ति। अतः छात्रैः तदर्थं आवेदनं करणीयम्। अस्य अन्तिमतिथिः अपि अधुना विस्तारिता अस्ति, अतः यथाशीघ्रं आवेदनं कृत्वा सर्वे छात्राः श्रीनगरस्य हेमवान्तीनन्दनबहुगुणा- केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य चयनं कृत्वा गुणवत्तापूर्णशिक्षां प्राप्तुं शक्नुवन्ति।

सा अवदत् यत् प्रतियोगितापरीक्षासु एकाग्रता, निरन्तरं परिश्रमः, विशिष्टकौशलं च आवश्यकम् भवति यतः प्रत्येकस्पर्धापरीक्षायां तर्कस्य नीतिशास्त्रस्य च उपयोगः भवति तथा च एतयोः विषययोः दर्शनस्य अभिन्नः भागः भवति; अतः उच्चशिक्षायां दर्शनस्य मुख्यविषयत्वेन अध्ययनं कर्तव्यम्। अपि च भारतीयज्ञानव्यवस्था अर्थात् भारतीयज्ञानपरम्परा नूतनशिक्षानीतौ अनिवार्यतया समाविष्टा अस्ति तथा च सा दर्शनस्य भागरूपेण अस्ति। अस्य कृते अपि दर्शनशास्त्रस्य अध्ययनं सहायकं भवति। दर्शनम्, संस्कृतम्, मनोविज्ञानम् इत्यादीनां विषयाणां संयोगः उत्तमः अस्ति। तदतिरिक्तं समाजशास्त्रस्य राजनीतिशास्त्रस्य च सह दर्शनस्य उत्तमः संयोजनः अस्ति। अतः एतैः विषयैः सह दर्शनं मूलविषयत्वेन अतिरिक्तविषयत्वेन वा अपि ग्रहीतुं शक्यते।

सः अपि अवदत् यत् प्रतियोगितापरीक्षासु एकाग्रता, निरन्तरं परिश्रमः, विशिष्टकौशलं च आवश्यकम्; यतः प्रत्येकस्मिन् स्पर्धापरीक्षायां तर्कस्य नीतिशास्त्रस्य च उपयोगः भवति तथा च एतयोः विषययोः दर्शनस्य अभिन्नः भागः भवति; अतः उच्चशिक्षायां दर्शनस्य मुख्यविषयत्वेन अध्ययनं कर्तव्यम्। अपि च भारतीयज्ञानव्यवस्था अर्थात् भारतीयज्ञानपरम्परा नूतनशिक्षानीतौ अनिवार्यतया समाविष्टा अस्ति तथा च सा दर्शनस्य भागरूपेण अस्ति। अस्य कृते अपि दर्शनशास्त्रस्य अध्ययनं सहायकं भवति। दर्शनम्, संस्कृतम्, मनोविज्ञानम् इत्यादीनां विषयानां संयोगः उत्तमः अस्ति। तदतिरिक्तं समाजशास्त्रस्य राजनीतिशास्त्रस्य च सह दर्शनस्य उत्तमः संयोजनः अस्ति। अतः एतैः विषयैः सह दर्शनम् अपि मूलविषयत्वेन अतिरिक्तविषयत्वेन वा ग्रहीतुं शक्यते। जीवविज्ञानस्य विद्यार्थिनः जेडबीसी, माइक्रोबायोलॉजी, बायोकेमिस्ट्री,बीफार्म, बायो इनफॉर्मेटिक्स, मेडिकल, इत्यादिषु भागं ग्रहीतुं शक्नुवन्ति। अस्मिन् अवसरे महाविद्यालयस्य बहुसंख्याकाः छात्राः भागं गृहीत्वा मुख्यवक्त्र्याः डॉ. कविताभट्टं प्रश्नान् पृच्छन् तेषां जिज्ञासां शान्तं कृत्वा स्वज्ञानं वर्धितवन्तः।

आभारं प्रकटयन्त्याः श्रीमती मञ्जुनेगीद्वारा एतादृशानां सूचनाप्रदातृणां कार्यक्रमाणां पुनः पुनः आयोजनस्य आवश्यकता प्रकटिता। कार्यक्रमेस्मिन्, अनुपमबहुगुणा, शकुन्तला चौहानः, ज्योतिप्रभाकरः, आरती रावतपंवारः, प्रियंकाभट्टः, हंसी जोशी पाठकः, मीना पोखरियालः, संगीता राणा, रेखा चौहानः आद्याः शिक्षिकाः उपस्थिताः आसन्।

ग्रामजनाः मोतिहारीपुलिसदलस्य उपरि आक्रमणं कृतवन्तः यत् भूमेः अवैधं अतिक्रमणं निवारयितुं गतः, पुलिसदलेन त्रयः आरोपिणः गृहीताः

हिमसंस्कृतवार्ताः - कुणाल कौशिकः, मोतिहारी

अवैधभूमौ अतिक्रमणं निवारयितुं गतस्य पुलिसदलस्य उपरि शिलाप्रहारस्य प्रकरणं मोतिहारीनगरे प्रकाशितम्। पाषाणप्रहारेण द्वौ पुलिसकर्मचारिणौ घातितौ। सदर-चिकित्सालये तेषां चिकित्सा क्रियते। त्रयः आरोपिणः गृहीताः। मुफ्सील थानाक्षेत्रस्य नन्दपुर एतस्य घटनायाः सूचना प्राप्यते। घटनायाः विषये कथ्यते यत् मुफ्सील थानाक्षेत्रस्य नन्दपुरग्रामे अन्यस्य भूमौ अवैधनिर्माणं स्थगयितुं गतस्य पुलिस- अञ्जलदलस्य उपरि शिलापातः कृतः। पाषाणप्रहारेण द्वौ पुलिसकर्मचारिणौ गम्भीररूपेण

घातितौ। घटनायाः विषये मुफ्सीलपुलिसस्थानकस्य अध्यक्षः मनीषकुमारः अवदत् यत् पूर्व भूमेः अन्वेषणम् अंचल अधिकारी यस्मिन् प्रथम सूचना अपि पञ्जीकृतः आसीत्। अद्य अपराह्णे वादिना सूचना दत्ता यत् उक्तभूमिः इष्टकाः गृहीत्वा अवैधरूपेण अतिक्रमणं क्रियते। अस्याः घटनायाः सूचनां प्राप्य पुलिसबलाः, राजस्वकर्मचारिणः च तत्स्थानं प्राप्तवन्तः। यत्र विपक्षेण पुलिसदलस्य शिलापातः कृतः। यस्मिन् द्वौ पुलिसकर्मचारिणौ घातितः। पुलिसदलेन त्रयः आरोपिणः गृहीताः, अग्रे कार्यवाही च क्रियते।

अरुणाचलमाहात्म्यम् (पूर्वार्धः) -- ६

अरुणाचलस्थित- विविधतीर्थमाहात्म्यम्

गौतमः उवाच, “अरुणाद्रेः उत्तरस्यां दिशि सुगन्धिकमलाकुलः कुबेरसरोवरः विद्यते। ईशानकोणे ऐशान्यतीर्थम् अस्ति। कमलाप्रियः विष्णुः तस्य पश्चिमभागे स्नात्वा विष्णुत्वं प्राप्तवान्। तत्रैव नवग्रहाः स्नात्वा ग्रहपदं प्राप्तवन्तः। तत्र स्नानं कुर्वाणः नवग्रहप्रसादं विन्दति। दुर्गा, विनायकः, स्कन्दः, क्षेत्रपालः, सरस्वती एताः देवताः ब्राह्मतीर्थं परितः वसन्तः तत्तीर्थं रक्षन्ति। गङ्गा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिन्धुः, कावेरी, शोणनदः, शोणनदी च एताः सर्वाः नद्याः अदृश्यरूपेण अरुणाचलं परितः वहन्ति।”

“दक्षिणस्यां दिशि विद्यमाने अगस्त्यतीर्थे स्नात्वा मनुजः विविधभाषाज्ञानं प्राप्नोति। भाद्रपदमासे स्वयम् अगस्त्यः अन्यमुनिभिः सह तस्मिन् तीर्थे स्नानं कृत्वा अरुणाद्रिं पूजयति। वासिष्ठतीर्थम् अरुणाद्रेः उत्तरदिग्भागे वर्तते। तत्र स्नानं कुर्वन् वेदार्थं ज्ञातुं समर्थो भवति। आश्विनमासे वशिष्ठः मेरुपर्वतात् आगत्य अस्मिन् तीर्थे स्नात्वा अरुणाचलं ध्यायति। कार्तिकमासे गङ्गाद्याः पवित्रनद्यः अत्रागत्य अरुणम् अर्चयन्ति। ब्राह्मतीर्थे स्नानं कृत्वा मनुष्यः ब्रह्महत्यादिघोरपातकात् मुच्यते। मार्गशीर्षे स्वयं ब्रह्मा अत्रागत्य स्नानं कृत्वा अरुणाद्रिं पूजयति। पौषमासे देवैः सह इन्द्रः आगत्य ब्राह्मतीर्थे स्नात्वा अरुणेशं पूजयति।”

“अरुणाचलस्य पुरतः शैवनामकम् एकं तीर्थं विद्यते। ब्रह्मकपालधारी रुद्रः तस्मिन् स्नाति। माघमासे सगणः शम्भुः तत्र वासं कृत्वा जनानां पापानि नाशयति। अग्निः आग्नेयायां विद्यमाने अग्नितीर्थे स्नानं कृत्वा स्वाहानामिकां पत्नीं प्राप्तवान्। फाल्गुनमासे कामदेवः तत्र स्नात्वा अरुणाद्रिं सम्पूज्य सर्वसुखाधिपः अभवत्। आग्नेये एव कोणे विष्णुनिर्मिते वैष्णवतीर्थसमीपे ब्रह्मर्षयः नित्यमेव वसन्ति। चैत्रे मासि विष्णुः तस्मिन् स्नानं कृत्वा अरुणाद्रिम् अध्यायत् जगतां स्वामित्वं च प्राप्नोत्। उत्तरदिशि वर्तमाने सौरतीर्थे स्नात्वा मानवः सर्वरोगेभ्यः मुच्यते। वैशाखमासे सूर्यः तस्मिन् स्नानं कृत्वा अरुणेशम् अर्चयति। ईशान्यदिशि आश्विनतीर्थे स्नात्वा शोणशैलं अर्चित्वा अश्विनौ शङ्करं पूजितवन्तः। दक्षिणदिशि अरुणाचलसमीपे शुभं कामदं मोक्षदं च पाण्डवतीर्थं विद्यते। पाण्डवाः तत्र स्नात्वा अरुणाचलं सम्पूज्य क्षितीशाः अभवन्। ज्येष्ठे मासि पृथ्वीदेवता तस्मिन् स्नानं कृत्वा अरुणेशं अर्चयति। वायव्यकोणे वैश्वदेवं महातीर्थं विद्यते। विश्वेदेवाः महाबलाः सन्तः अपि स्वस्य यज्ञभागं

प्राप्तुम् असमर्थाः आसन्। आषाढे मासि ते अस्मिन् तीर्थे स्नात्वा अरुणेशं ध्यात्वा यज्ञभागं विश्वाधिपत्यं च प्राप्तवन्तः।”

“पूर्वस्यां दिशि वर्तमाने इन्द्रतीर्थे स्नात्वा लक्ष्मीः विष्णुं पतिरूपेण प्राप्तवती। उत्तरस्यां दिशि वर्तमानायां स्कन्दनद्यां स्नात्वा स्कन्दः विपुलं बलं प्राप्तवान्। पश्चिमदिशि कुम्भतीर्थे अगस्त्यः, कुम्भः कुम्भकश्च नित्यं वसन्ति। गङ्गा चरणे स्थित्वा अरुणेशं सेवते यमुना गगनस्थिता नर्मदा च शिरोभागे। एवम् अरुणाद्रिं परितः सहस्रशः तीर्थानि विद्यन्ते। तान् वेत्तुं मुनीश्वरः मार्कण्डेयः अपि न प्राभवत्। अतः सः अरुणाद्रिं प्रार्थितवान् ,” भगवन् एतानि सर्वाणि तीर्थानि ज्ञातुं सामान्यजनः न प्रभवेत्। तानि सर्वाणि एकस्मिन्नेव स्थले आगत्य वसेयुः इत्यर्थं भवान् स्वस्य तेजः अन्तः सङ्गृह्य शोणाचलरूपेण भुवि प्रकटितः भवतु।”

“अहमपि तपसा शम्भुम् अर्चयित्वा सर्वलोकोपकाराय शम्भोः सूक्ष्मलिङ्गम् अपूजयम्। विश्वकर्मा अत्र स्वर्गीयभवानां सर्वेषां नित्यभोगानां च निर्माणं कृतवान्। अत्रैव मुनिवराः धर्मशास्त्राणि लब्धवन्तः भक्त्या शिवसपर्यां च कृतवन्तः। अहम् अग्नौ आहुतिं दत्त्वा सप्तकन्यकानां निर्माणं कृतवान्। ताः च शिवपूजनकार्यार्थं नियुक्तवान्।”

“अरुणाद्रिनामकम् एतत् शिवलिङ्गं निर्मलं दुरितहरं च विद्यते। केवलं तस्य स्मरणेनैव तत् पापं नाशयति। अमितपुण्यराशेः कारणात् एव एतस्य भजनं सम्भवति। भवती अपि एतस्य अरुणेश्वरस्य ध्यानं कृत्वा तं समभ्यर्च्य स्वस्य अभिलषितं प्राप्नोतु।”

पार्वती उवाच, “शिवस्य अग्रिमयं एतत् लिङ्गं सर्वेषां प्राणिनां कृते अभिगम्यं कथम् अभवत्? तत् कथम् उपशान्तम् अभवत्? एतस्मात् अरुणपर्वतात् तीर्थानाम् उद्भवः कथं भूतः?”

गौतमः उवाच, “कृतयुगे एतल्लिङ्गम् अग्रिमयं वर्तते। त्रेतायामेतत् रत्नमणिपर्वतरूपेण तिष्ठति। द्वापरे एषः सुवर्णपर्वतः ततश्च कलियुगे मरकतपर्वतः भूत्वा तिष्ठति। कृतयुगे बहुयोजनपर्यन्तम् एषः वह्निमयः आसीत्। अग्रिरूपम् एनं आसादयितुं देवाः अक्षमाः आसन्। तदा सर्वलोकानां रक्षणार्थम् एषः देवैः एवं प्रार्थितः-- ‘असौ यस्ताम्रो अरुण उत बभूः सुमङ्गलः’ एवं वेदाः यस्य विग्रहं स्तुवन्ति तस्मै वेदवेद्याय उमासहिताय सुखस्वरूपिणे शिवाय नमः। भवान् हि सर्वदेवानां निधानम्। सकलं चराचरं जगत् भवतः एव स्वरूपम्। युगस्य समाप्तौ निर्झराणां मेघानां च जलस्य उपसंहारं भवान् करोति तद्युक्तमेव। सृष्टिकाले त्वत्तः अग्रिरूपपरमात्मनः एव आपः सम्भवन्ति अनन्तरं याभ्यः सर्वस्याः सृष्टेः विस्तारो जायते। अतः हे अरुणेश, अग्रिरूपः भवान् संशान्तः भूत्वा महीतले प्रकाशितः भवतु।”

“एवं देवैः प्रार्थिते अरुणाचलः शान्तः अभवत्। तेन अरुणाचलात् निर्झराः नद्यश्च पुनः प्रादुरभवन्। मेघानां जलमपि सः महता प्रमाणेन नागृह्णात्। महर्षीणां देवानां च प्रार्थनया अरुणाद्रिं परितः विविधतीर्थानां जन्म अभवत्।”

“तेषु ऐन्द्रं तीर्थं पूर्वस्यां दिशि वर्तते पुरा यत्र स्नात्वा इन्द्रः ब्रह्महत्यायाः पापत् मुक्तः अभवत्। आग्नेयकोणे ब्रह्मतीर्थस्य उद्भवः अभवत्। अत्र स्नात्वा अग्निः परस्त्रीसङ्गजनितात् पापात् मुक्तिं प्राप्तवान्। दक्षिणदिशि यमतीर्थम् उत्पन्नम्। तत्र स्नात्वा यमः ब्रह्मास्त्रभयात् मुक्तः अभवत्। नैऋत्ये निर्ऋतितीर्थे स्नात्वा ऋषयः भूतवेतालान् विजितवन्तः। पश्चिमायां वरुणतीर्थं विद्यते। तत्र स्नात्वा वरुणः अक्षय्यं तूणीरं प्राप्तवान्। वायव्यदिशि वर्तमाने वायव्यतीर्थे स्नात्वा वायुः जगत्प्राणत्वं प्राप्तवान्। उत्तरस्यां सोमतीर्थे स्नात्वा सोमः यक्षमरोगात् मुक्तः अभवत्। ईशान्यभागे ऐशान्यतीर्थं यत्र स्नात्वा विष्णुः लक्ष्मीसाहचर्यं प्राप्तवान्।”

पुरा मार्कण्डेयः ऋषिः शिवं नमस्कृत्य उक्तवान्, ‘हे भगवन् सर्वतीर्थानाम् एकत्रोपस्थितिः कथं भवेत् येन जनाः एकस्मिन्नेव काले सर्वेषां तीर्थानां लाभं प्राप्तुं शक्नुयुः?’ तदा प्रसन्नमनाः भगवान् उवाच, ‘हे मार्कण्डेय, मम पूजायाः अवसानसमये नैवेद्यसमर्पणकाले मयि सर्वाणि तीर्थानि अदृश्यरूपेण तिष्ठन्ति। तस्मिन्काले मयि जनैः सर्वतीर्थसमागमः प्राप्तव्यः।”

पार्वती उवाच, “त्वयोक्तं अद्भुततीर्थजालविषये श्रुत्वा अहं कृतार्था जाता। हे तपसां वरिष्ठ गौतम, वह्निरूपस्य तथापि इदानीं प्रशान्तस्य अरुणाद्रेः परमेशस्य पूजनं कथं करणीयं तन्मे ब्रूहि।”

श्री अभिजित् तोडकरः abhitrkr9@gmail.com

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् - २८

अर्जुनः - कथं वा ज्ञानयोगी विषयेभ्यः निर्लिप्तः सन् तिष्ठति भगवन् ?

श्रीकृष्णः - सदसतोः तत्त्वज्ञानी पुरुषः सर्वदा सत्स्वरूपे स्थितः भवति । सः नेत्राभ्यां पश्यन्, कर्णाभ्यां शृण्वन्, त्वचा स्पृशन्, नासिकया जिघ्रन्, पेयखाद्यादीनि खादन्, चरणाभ्यां गच्छन्, स्वपन्, प्राणान् श्वसन्, वाण्या जल्पन्, मलमूत्रे विसृजन्, कराभ्यां गृह्णन्, पलकानि उन्मिलन्, निमिलन् च अपि इन्द्रियाणि स्वेषु स्वेषु विषयेषु प्रवर्तमानानि सन्ति इति अन्तःकरणे धारयन् अहं स्वयं तु न किमपि कुर्वन् अस्मि, न वा किमपि कारयन् अस्मि एव इति अनुभूय विषयेभ्यः सः सर्वदा निर्लिप्तः भवति ।

अर्जुनः - भगवन् ! ज्ञानयोगी कर्मयोगी च एतौ द्वावपि यथा कर्मभिः निर्लिप्तौ तिष्ठतः, परन्तु एवं निर्लिप्ततया स्थातुम् अन्यः कश्चिदपि उपायः नास्ति वा ?

श्रीकृष्णः - कुतः न अर्जुन ? अवश्यम् अस्ति अन्यः उपायः अपि । सः च भक्तियोगः इति ज्ञायताम् । यः भक्तियोगी, सः विषयसङ्गं त्यक्त्वा समस्तकर्माणि अन्तःकरणद्वारा परमात्मनि समर्प्य कर्माणि आचरति । अतः सः अपि, यथा कमलपत्रे जलं न तिष्ठति, तथैव पापकर्मादिभिः न कदापि लिप्यते ।

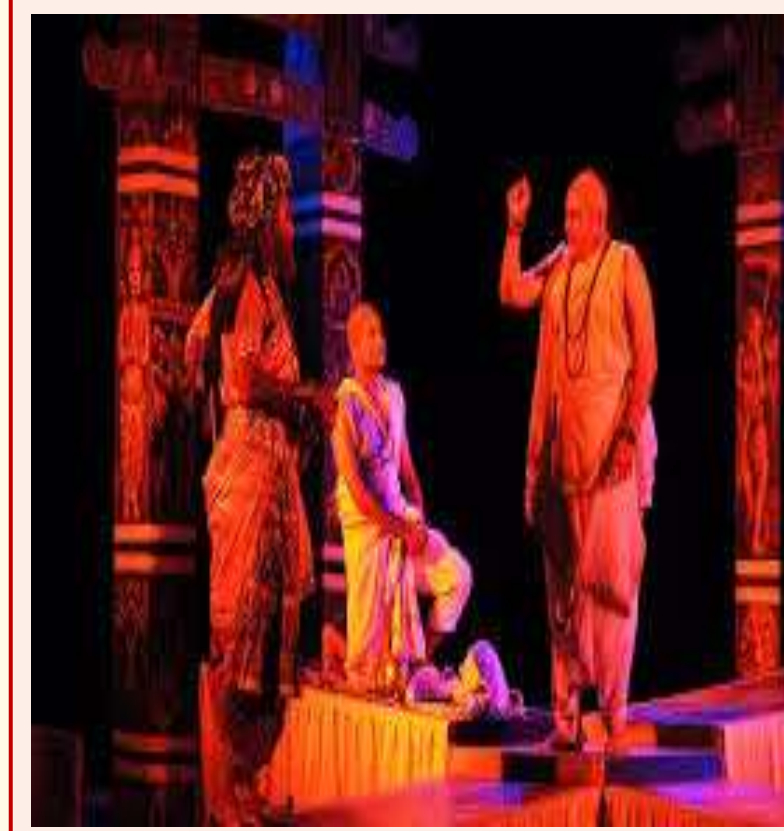
अर्जुनः - भगवन् ! भक्तियोगी त्वयि एव समर्पणोद्देश्येन कर्म करोति इति तु मया अवगतम्, परन्तु कर्मयोगी केन उद्देश्येन कर्म करोति ?

श्रीकृष्णः - आं, कर्मयोगी शरीरस्य इन्द्रियाणां, मनसः, बुद्धेः च ममत्वं, फलासक्तिं च परित्यज्य अन्तःकरणस्य शुद्ध्यर्थम् एव कर्म करोति । एतादृशः कर्मयोगी फलेच्छां विसृज्य नैष्ठिकीं शान्तिं लभते । परन्तु यः कर्मयोगस्य योग्यः न, सः कामनादिभिः कर्मफलासक्तः सन् निबध्यते

अर्जुनः - एवमेव ज्ञानयोगी चेत् केन प्रकारेण कर्म करोति, भगवन् ?

श्रीकृष्णः - ज्ञानयोगी शरीरम्, इन्द्रियाणि, मनः च वशीकृत्य मनसा सर्वाणि कर्माणि नवद्वाररूपे शरीरे संन्यस्य न वा कुर्वन्, न च कारयन् स्वस्वरूपे अर्थात् आत्मस्वरूपे आनन्दपूर्वकं तिष्ठति इति । (गीता - ५/८-१३) (अनुवर्तिष्यते) -- नारदोपाध्यायः ।

मुद्राराक्षसनाटकस्य प्रणेता विशाखदत्तः

विशाखदत्तः (Vishakhadatta) संस्कृतकविः नाटककारः च आसीत् । एतस्य पिता महाराजः पृथुनामा, पितामहः वटेश्वरदत्तः च आस्ताम् इति ज्ञायते मुद्राराक्षसम् नाटकस्य सूत्रधार वचनादस्मात्, यत् आज्ञापितोऽस्मि परिषदा यथाद्य त्वया सामन्तवटेश्वरदत्तपौत्रस्य महाराजपदभाक्पृथुसूनोः विशाखदत्तस्य कृतिः, अभिनवं लब्धम् ।

मुद्राराक्षसम् नाम नाटकं नाटयितव्यमिति। अस्य पितुः भास्करदत्त इत्यपि नाम आसीत्, अपि च सः वत्सदेशस्य सामन्तराजः आसीत् । क्रमेण सः महाराजपदम् आरूरोह । स्वयं विशाखदत्तः राजपुत्र आसीदिति कारणतः राजनीतिं सम्यगधीतवान् । एवम् प्रकृत्या अध्ययनेन च राजनीतिपारङ्गतः सन् विशेषतः कौटलीये अर्थशास्त्रे निष्णातो बभूव । जन्मना राजापि स्वभावेन कविः विशाखदत्तः स्वाधीतविद्यानुगुणम् निजप्रतिभाम् राजनीतिप्रख्यापनपरासु दृश्यकाव्यकृतिषु वितस्तार । एवं च एतेन विरचितानि त्रीणि नाटकानि श्रूयन्ते । तानि च देवीचन्द्रगुप्तम् मुद्राराक्षसम् अभिसारितवञ्चितकम् चेति । तेषु मुद्राराक्षसमेकम् एव अस्माभिः लब्धम् ।